

TL 4014 Sovyet Dönemi Dil Siyaseti

Öğretim Üyesi: Dr.Öğr.Üyesi Mustafa Can TEZİÇ.

13. Hafta.

Tuva'da Dergi Çalışmaları (1930-1944) Arası Dönem

Tuva'da devlet matbaasının kurulması aşamasında Moskova'dan gönderilen ekibin teknik danışmanlığında yeni alfabede basım yapılması ile birlikte 1936 yılında *TAR Çazaanın Kol Myedeelerizi* isimli bir dergi daha çıkartılmaya başlanmıştır. Bu dergide *TNP Hural*'ın ve Bakanlar kurulunun yayınladığı kanunlar basılmaktadır. Tuva'da yeni çıkan kanunlar, hayvancılık, iç işleri bakanlığının tekrardan düzenlenmesi, *kojun* rayonlarının yönetimi gibi konuların yayınlanmasının yanında yine dergi kapsamında Tuva Halk Cumhuriyeti nişanı alan askerler, devrim ordusunda çalışanlar, yurt içinde ve dışında bulunan karşı devrimciler ile savaşanlar, devletin ekonomik ve siyasi olarak güçlenmesinde özveri ile çalışan kişiler hakkında da makaleler yayınlanmaktaydı.

1937 yılında Rusça ekonomi ve siyaset ağırlıklı yeni bir dergi olan *Novaya Tuva* dergisi Rusça çıkartılmaya başlanmıştır. Bu dergi de benzer bir içeriğe sahip olup Tuva'da sosyalist gelişimi ekonomik ve siyasi yönden inceleyen konular yer almaktaydı.

Ayrıca 1937 yılında Tuva Devrim Gençler Birliğinin 6. toplantısında alınan bir karar ile *Pioner* dergisi 1938 yılında Tuva dilinde çıkartılmaya başlanmıştır. Bu dergi de ideolojik, politik, emek ve fiziki olarak gençlerin eğitimini amaçlamaktadır. Dergide sık sık devrimciler, farklı devletlerdeki çocukların hayatları hakkında yazılan makalelerin yanında az da olsa Tuvalı yazarların

yazmış oldukları şiirlere de yer verilmekteydi. Ayrıca her sayı fizik kültür programları da içermekteydi. Derginin ikinci sayısından itibaren çıkan yazılar Tannu-Tuva Halk Cumhuriyeti ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği arasındaki ilişkiler, dış ülkeler, Lenin ve Stalin hakkında olmak üzere farklı konulara ayrılmıştır.

Yine Tuva'daki alfabe reformundan sonra *TNRP* Merkez Komite 1925-1929 yılları arasında Moğolca olarak çıkan *Revolustug Arat* dergisi 1937 yılında yenilenerek Tuva dilinde çıkarılmaya başlanmıştır.

1939 yılında Tuva'da Uluslararası Devrimcilere Yardım Organizasyonu *MOPR*'nin bir şubesi olarak Devrimcilere Yardım Organizasyonu (*OPR – Organizatsiya Pomoşi Revolyusioneram*) kurulmuştur. 1941 yılına kadar tüm Tuva'da örgütlenen organizasyon, daha sonra Sovyet (*OPR*) organizasyonu ile bağ kurmuş ve uluslararası alanda proleterlere yardım etmeye başlamıştır. Bu çerçevede Tuva (*OPR*)'si Tuva'lı Arat'lara devrim hareketlerini tanıtmak amacı ile *Revolustug İnternasionalizm Teeş* dergisini de çıkartmaya başlamıştır. Bu dergi çerçevesinde okurlarına Paris Komini, Çin'deki Kanton Devrimi gibi dünyadaki devrim hareketleri tanıtılmaya çalışılmıştır.

1940'lı yılların başında ise yine Tuva dilinde *Revolustun Hereli* (Devrim Şafağı), *Pod Znamenem Lenina-Stalina* gibi dergiler Tuva ve Rus dillerinde olmak üzere iki dilli olarak çıkartılmaya başlanmıştır. Örnek olarak *Revolustun Hereli*'nin ilk sayısı Ocak 1941 tarihinde *TNP* Bakanlar Kurulu sanat komitesi tarafından çıkartılırken, dergide Tuvalı genç yazarlara yer verilirken, derginin içeriğini şiirler, millî kültürü genişletme amacını taşıyan edebi yazılar (şiirler, Tuva kültürü ve folkloru ile ilgili makaleler), Rus klasiklerinden yapılan tercümelemler oluşturmuştur. Dergi kapsamında yayınlanan şiirler arasında S. Pyuryu'nun Çiçek isimli şiiri de bulunmaktadır.

1940'lı yıllardan sonra *TNP* Kültür Bakanlığının inisiyatifi ile yayınlanmaya başlanan bir diğer dergide *Ertem Oruu (Bilim yolu)* dergisidir. Bu dergi çerçevesinde de Parti ve hkmetin kültür hakkındaki kararları, Tuva dili ve yazısı, halkın aydınlatılması, Tuva'da yapılan çalışmalar hakkında (S. Lopsana Tuva dilinin ünlü sesleri, O. Sagan-ool Tuva dili hakkında yayınlanmış temel kitaplar) yazılara yer verilmektedir.

Lenin-Stalinnin Tugunnun Adaabile dergisi de *TNRP* Merkez Komite tarafından Tuva ve Rus dillerinde yayımlanmış bir başka dergidir. Derginin her iki dildeki varyasyonlarında da Sovyet Halkının Büyük Vatan Savaşında faşist Almanlara karşı mücadelesinin yanında Tuvalı gönüllülerin bu katılımı ve çeşitli rütbelerde almış oldukları madalyalar hakkındaki haberler ve makalelere yer verilmiştir.

Yukarıda değinilen dergilerin yanında yine yeni politik kültürün halkın farklı sosyal katmanlarına kazandırılabilmesi için toplumun farklı kesimleri için farklı yayın organlarının yayımlandığını görmekteyiz. Bu yayınlar arasında çocuklar için görsel materyallerden oldukça fazla yararlanılan *Tuvinskiy Goryak* isimli resimli çocuk dergisi başta gelirken gençler için *Areve (Revsomalets)* gibi dergi ve gazeteler önemli yer tutmaktadır. Bu yayınların dışında yine 1940 ve 1944 yılları arasında sanat edebiyat dergisi olarak çıkan *Revolyustun Hereli (Zarya Revolyutsii)* isimli dergi de örnek olarak gösterilebilir.

Sonuç olarak Tuva'da gerek gazete gerekse dergi alanında yapılan çalışmalarda V. Kan'ın da yazmış olduğu gibi Sovyetler Birliğinden uzman ve maddi destek alınmıştır. Alınan destek ile çıkarılan tüm bu neşriyat başlıklarından ve içeriklerinden de anlaşılacağı üzere yeni kurulan Tuva Cumhuriyetinde toplumsal bütünleşmenin yanında aynı zamanda sosyalist dünya görüşü kazandırmak amacını taşıymaktaydı.

Temel Kaynak

Teziç, M.C. (2018) Sovyet Döneminde Tuva Yüksek Kültürünün İnşası. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Sayı 29. Ss.141-168.

Yardımcı Kaynaklar

Anderson, B. (1995). *Hayali cemaatler. Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması.* (İ. Savaşır. Çev). Metis yayınları.

Ertürk, S. (1986). *Türkiye'deki bazı eğitim sorunları üzerine düşünceler.* Yelken Teper yayınları.

Killi - Yılmaz. G. (2010). *Kuzey ve Güneydoğu Sibiry Türklerinin Dil Durumu.* Köksav Yayınları.

Yabancı Yardımcı Kaynaklar

Gellner, E. (2006). *Nations and nationalism.* New York, Cornell University press.

Vasilenko, V. A. (2013). "Uryanhayskiy Vopros" v Politike Rossii i Mongolii (XVII- Pervaya Polovina XX vv.). *Aktual'ne Voprosı İstorii Rossiysko-Mongol'kih otnoşeniye Pervoy Çetverti XX Veka,* (M.A. Vinokurov, Ed.) İçinde (ss. 132-147). İrkutsk : İzd-vo BGUEP.

(1969) *Zakonomernosti razvitiya literaturih yazıkov narodov SSSR v sovyetskuyu epohu. Osnovniye protsessı vnutristrukturного tazvitiya tyurskih finno-ugorskih i mongol'skih yazıkov.* Moskova: Nauka.